

Jacobo Vidal Franquet

DUES NOTES SOBRE LA PRODUCCIÓ DE TAPISSOS A LA CATALUNYA MEDIEVAL¹

Introducció

Fins ara mateix la historiografia artística ha tendit a negar la possibilitat que en l'àmbit ibèric, durant els segles del gòtic, s'haguessin fabricat tapissos amb figures.² En el marc concret de la Corona d'Aragó la preocupació és antiga, i tres autors importants —Salvador Sanpere i Miquel, mossèn Josep Gudiol i Cunill i Agustí Duran i Sanpere— ja s'havien preguntat si els mestres de draps de senyals que consten en la documentació catalana des del segle XIV eren capaços d'executar draps amb escenes d'homes i dones salvatges, caceres, temes religiosos i motius galants.³

La resposta mai ha estat clara del tot, i en general s'ha volgut minimitzar la rellevància de la possible producció autòctona. En aquest sentit, Rafael Cornudella, en una aportació encara recent, demanava si el mestre de draps de ras Joan de Brussel·les, resident a Saragossa a la dècada de 1390, podia haver fet tapissos d'una certa ambició, o si només s'havia dedicat a la reparació i el manteniment d'obres importades del nord i a l'elaboració de peces de poca categoria. Es contestava que «en l'estat actual dels nostres coneixements la impressió que tenim és que la hipotètica producció dels comptats mestres de tapissos presents a la Corona d'Aragó degué tenir una importància més o menys marginal en comparació amb l'allau de la importació».⁴

El petit article que presento avui se situa precisament en aquest espai, en aquest punt de la discussió historiogràfica sobre la tapisseria medieval en terres de l'antiga confederació catalanoaragonesa. En la primera part del text la meva intenció és, simplement, donar a conèixer i comentar breument un seguit de documents, en bona mesura inèdits, sobre la producció de l'obrador de Joan Falsion, un mestre francès establert a Catalunya a mitjan segle XV; n'oferirem una transcripció completa en apèndix. En la segona, assajaré de recuperar una antiga —i reconec que discutible— atribució: encara que no és segur, em sembla factible imputar a

Matèria, núm. 12, 2017,
ISSN 1579-2641, p. 29-47

Recepció: 3-12-2016
Acceptació: 27-3-2017

¹ Aquest estudi s'adscriu al projecte de recerca HAR2013-46400-P. Vull agrair l'ajut que m'han ofert en la transcripció dels documents C. Puigferrat i I. Baiges.

² Vegeu, per exemple, Joaquín YARZA, Marisa MELERO, *Arte Medieval*, II, Madrid, Historia 16, 1996, p. 190-191.

³ Salvador SANPERE I MIQUEL, *Los cuatrocentistas catalanes*, Barcelona, L'Avenç, 1906, p. 26; Josep GUDIOL I CUNILL, «Per la història de la tapisseria a Catalunya», *Pàgina artística de la Veu de Catalunya*, 1918; Agustí DURAN I SANPERE, «De com començaren a fabricar-se belles tapisseries a Barcelona», *Revista de Catalunya*, I, 1924, p. 353-361.

⁴ Rafael CORNUDELLA, «Obres i artistes de França i dels Països Baixos a Catalunya al voltant de 1400. Manuscrits il·luminats, pintura sobre fusta, vi-

tralls, brodat i tapisos», *Catalunya 1400. El Gòtic Internacional*, Barcelona, Museu Nacional d'Art de Catalunya, 2012, p. 25-37.

⁵ Jacobo VIDAL, «De París, Brussel·les i Arràs: mestres tapisers a la Corona d'Aragó medieval», Rosa TERÉS (ed.), *Catalunya i l'Europa septentrional a l'entorn de 1400. Circulació de mestres, obres i models artístics*, Roma, Viella, 2016, p. 163-196.

⁶ Josep TRENCHS, *Documents de cancelleria i de mestre racional sobre la cultura catalana medieval*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2011, doc. 1013, 1098; Jacobo VIDAL, «De París, Brussel·les i Arràs...», p. 165-168.

⁷ Marçal OLIVAR, *Els tapisos francesos del rei en Pere el Cerimoniós*, Barcelona, Manuel Barbié, 1986, p. 49-51; Jacobo VIDAL: «De París, Brussel·les i Arràs...», p. 168-169.

⁸ Gabriel LLOMPART, «Boradores medievales en Mallorca», *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana*, 37, 1978, p. 201-230, doc. XVIII; Jacobo VIDAL: «De París, Brussel·les i Arràs...», p. 170.

⁹ Daniel GIRONA LLAGOSTERA, «Itinerari del rey en Martí», *Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans*, 1913-1914, p. 515-654, pàssim; Jacobo VIDAL, «De París, Brussel·les i Arràs...», p. 170-172.

¹⁰ Jacobo VIDAL, «De París, Brussel·les i Arràs...», p. 172-179.

¹¹ Jacobo VIDAL, «"pus hic ha bon maestre". Notícia i do-

algun taller català un tapís que avui es conserva al MET de Nova York. De fet, aniré un poc més enllà i miraré de relacionar-lo amb un artista concret.

Aquesta breu contribució és, doncs, el complement específic d'un treball més extens i general en el qual he intentat demostrar que, com a mínim a Catalunya —i en menor mesura a Mallorca—, sí que hi va haver producció local de tapisos figurats al final de l'edat mitjana, encara que —sens dubte— els obradors locals no van ser mai comparables als que hi havia instal·lats a l'àrea francoflamenca.⁵ Si bé els documents que es refereixen a Joan lo Ros, mestre de draps de figures de París, actiu al servei de la Corona a la dècada de 1350,⁶ i els que ens parlen de l'activitat de Joan de Brussel·les —que també va treballar per a la monarquia al final d'aquesta centúria—⁷ no són clars del tot, és evident que un mestre de draps de ras anomenat Robinet va teixir una obra amb la història de l'Assumpció de la Verge per a Lluís de Pradres, bisbe de Mallorca, l'any 1398.⁸ I també és manifest que a la primera dècada del segle següent un tapisser procedent de Perpinyà, de nom Pere, es va instal·lar al Palau Reial Menor de Barcelona per ordre de Martí l'Humà; aquí va fer un seguit de treballs per al monarca, alhora que el reclamava l'arquebisbe de Toledo, Pedro de Luna.⁹

En aquella època —és a dir, cap al 1400— diversos mestres locals deixen de ser citats als documents com a especialistes en draps de senyals —és a dir, en tapisos heràldics—. Ara, en canvi, alguns d'aquests professionals, de vegades, són esmentats com a mestres de draps de ras, referència a la vila francesa (Arràs) que va donar nom a la manufactura de tapisos figurats en diverses llengües europees. Amb tot, aquests teixidors autòctons no devien dominar veritablement la tècnica flamenca, raó per la qual des del final de la dècada de 1430 apareixen mestres del nord que volen instal·lar el seu obrador en alguna ciutat catalana, i ensenyar el seu art «a tots aquells que aprendre voldran».¹⁰

Alguns documents sobre l'activitat de Joan Falsison

Precisament, l'establiment d'un d'aquests obradors a la ciutat de Tortosa durant vint anys, entre el 1444 i el 1464, em va servir ja l'any 2003 per atribuir el tapís del Sant Sopar (fig. 1) de la catedral de l'Ebre —considerat un dels draps de ras més antics entre els que es conserven a la península Ibèrica— al cap d'aquest taller, el francès Joan Falsison.¹¹ Marta Miralpeix, en un treball del 2011, quan fa referència a les col·leccions de tapisos dels Països Baixos del Sud conservades en l'àmbit català, diu que

1. Tapís del Sant Sopar de la catedral de Tortosa, atribuït a Joan Falsison.

aquest drap és «problemàtic».¹² No diu pas per què el considera problemàtic, ni explica exactament quin és el problema, i després d'aquesta breu referència no en torna a parlar. Per això mateix he escrit els paràgrafs precedents: em fa l'efecte que el problema és la meua atribució. La idea segons la qual la producció local pràcticament no havia existit era i continua sent molt poderosa, i vincular una tapisseria tan destacable com la tortosina a un obrador local és una cosa encara avui difícil de fer, malgrat que destacades especialistes en el tèxtil hispànic —C. Herrero, R. Martín— han acceptat la proposta.¹³

¿Com va ser possible que s'arribés a desenvolupar aquesta producció en el rodal tortosí? No ho sabem exactament, però els esdeveniments es van desenvolupar més o menys així: el 13 de desembre de 1440 Jacquet i Tomàs de la Lebra, tapissers procedents d'Arràs, van demanar certa subvenció al Consell de Cent a canvi d'establir-se a Barcelona i ensenyar el seu ofici als deixebles que hi poguessin trobar. Com a conseqüència d'això el febrer següent, per ordre dels consellers, se'ls van comprar dos bancals de ras i se'ls va fer un donatiu perquè poguessin adquirir mobles. Però no en tornem a tenir notícies. En canvi, el mes de maig del 1441 començava a fer treballs per al municipi barceloní un altre mestre emigrat d'Arràs, anomenat Joan Falsison, i se sap que el 1442 ja l'acompanyava la seva dona. En aquesta ocasió els documents tornen a especificar que la cosa pública estava disposada a finançar l'establiment del mestre sempre que ell ensenyés el seu art a la ciutat i, d'aquesta manera, s'introduís «l'operació dels dits draps» a Barcelona. Es troben paral·lels d'aquesta situació en diversos racons d'Europa, especialment en terres italianes.¹⁴

A la Ciutat Comtal, a part de les obres de ras fetes «a ops e per servey» de municipi, el mestre també va treballar per a la confraria de Sant Julià dels mercers. Precisament una de les escriptures que aporto en aquest treball i que era desconeguda —o poc coneguda— fins ara és un contracte segons el qual Falsison, el 30 de juny de 1444, es comprometia a elaborar

ble hipòtesi sobre la producció de draps de ras a Tortosa en el terç central del segle XV», *Recerca*, 7, 2003, p. 69-86. Vegeu també «El centro de producción de tapices de Tortosa (ca. 1425-1493/1513)», *Ars longa*, 16, 2007, p. 23-38; «El tapís del Sant Sopar», *L'art gòtic a Catalunya. Arts de l'objecte*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 2008, p. 402-404; «La producció de draps de ras a la Tortosa medieval», *Art i Cultura. Història de les Terres de l'Ebre*, V, Tarragona, Universitat Rovira i Virgili, 2010, p. 115-118.

¹² Marta MIRALPEIX, *Importació d'obres artístiques dels Països Baixos del Sud a Catalunya durant els segles XV i primera meitat del XVI*, Memòria justificativa de recerca de les beques predoctorals per a la formació de personal investigador, Barcelona, AGAUR, 2011, p. 34. Publica part del text a Marta MIRALPEIX, «Productes artístics importats de Flandes a la Corona d'Aragó a l'Edat Mitjana», *Barcelona Quaderns d'Història*, 21, 2014, p. 199-212.

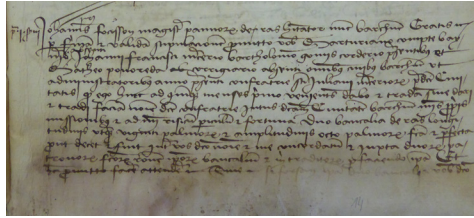
¹³ Concha HERRERO CARRETERO, *Tapices de Isabel la Católica, orígenes de la colección real española*, Madrid, Patrimonio Nacional, 2004; Concha HERRERO CARRETERO, «La tapisseria figurada en los reinos hispanos. El duque de Lerma, modelo de mecenas cortesano», *El arte de la tapisseria en la Europa del Renacimiento. I Seminario Internacional sobre Tapisseria y Artes Textiles*, Lleida,

Universitat de Lleida, 2012, p. 121-131; Rosa Maria MARTÍN I ROS, «Teixits, brodats i tapissos i el mecenatge eclesiàstic a Catalunya (s. xv-xvi)», *El arte de la tapicería en la Europa del Renacimiento...*, p. 15-31.

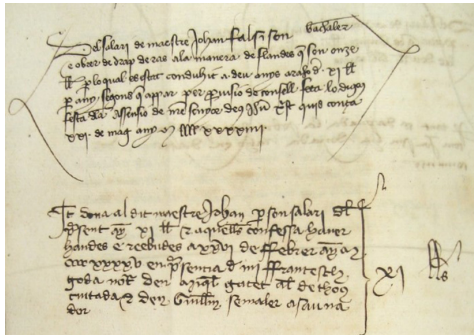
¹⁴ Salvador SANPERE I MIQUEL, *Los cuatrocentistas...*, p. 26; Agustí DURAN I SANPERE: «De com començaren a fabricar-se belles tapiserries...»; Jacobo VIDAL, «"pus hic ha bon maestre"...»; Ivana STOJAK, *La sederia a Barcelona al segle xv*, tesi doctoral inèdita, Barcelona, Universitat de Barcelona, 2013; Jacobo VIDAL, «De París, Brussel·les i Arràs...», p. 177-179. Sobre el cas italià, en trobareu una bona síntesi a Hillie SMIT, «Flemish Tapestry Weavers in Italy c. 1420-1520. A survey and analysis of the activity in various cities», Guy DELMARCEL (ed.), *Flemish Tapestry Weavers Abroad. Emigration and the Founding of Manufactories in Europe*, Leuven, Leuven University Press, 2002, p. 113-130.

¹⁵ Arxiu Històric de Protocols de Barcelona, Bernat Montserrat, 159/15, f. 14r-v.

¹⁶ Jacobo VIDAL, «"pus hic ha bon maestre"...», pàssim.

2. Encapçalament d'un contracte entre Joan Falsison i la confraria dels mercers de Barcelona (AHPB,159/15, f. 14r-v).

3. Anotació del primer salari que Joan Falsison, «obrer de drap de ras a la manera de Flandes», rep a Tortosa l'any 1445 (ACBEB, Fons de l'Ajuntament de Tortosa, Llibre de clavaría, 67, p. 228).

dos bancals per als mercers barcelonesos (fig. 2). Les obres havien de tenir 20 pams de llarg i 8 d'ample —és a dir, aproximadament 4 per 1,6 metres—, i calia elaborar-les segons la forma d'uns patrons que se li trametien. La feina havia d'estar conclosa en el termini de 15 mesos.¹⁵

Ara bé, malgrat l'existència d'aquestes comandes i subvencions, i d'altres possibles encàrrecs que encara desconeixem, el fet és que el mateix any 1444 Falsison va decidir traslladar el seu obrador a Tortosa. Aquí la Universitat li va garantir allotjament, li va prometre 11 lliures anuals de salari i va costejar la seva mudança des de Barcelona, cosa extraordinària ja que, com afirmen els acords municipals del període, aquest ajut s'acostumava a donar als artesans que s'establien a la ciutat sense contrapartides econòmiques, però no als que s'hi instal·laven a canvi d'un sou anual.¹⁶

En aquest punt, els documents tortosins són més significatius que els barcelonins. Per començar, especifiquen clarament que Joan Falsison no només era un mestre de draps de ras o bancaler, sinó que la seva especialitat era fer «obra de Flandes» (fig. 3). Així mateix, els textos expressen que aquest tipus de manufactura ennoblia les ciutats. Com a Siena, on les autoritats locals consideraven Giacchetto di Benedetto, oriünd d'Arràs, un dels millors tapissers del seu temps, a Tortosa se subratllava la condició de «bon maestre» que posseïa Joan Falsison i es considerava que la seva producció «reportava honor» al comú dels ciutadans. Per això es donava crèdit al seu negoci amb fons públics.

Segons una notícia del 2 de maig de 1450 el mestre va demanar al Consell que se li avancés el sou de dos anys. Necessitava fer venir d'altres parts «bons obrés, abtes e ben experts per al dit offici, dels quals ne té ab si quatre, per rahó dels quals, e de la altra companya que té, los quals són

en nombre de vuyt, sosté gran messió e despesa». Així doncs, podem considerar que cinc anys després de l'arribada a Tortosa el seu obrador estava consolidat i necessitava més força de treball especialitzada: molt poca gent devia dominar la tècnica, i calia fer front als encàrrecs que li arribaven de l'Església i dels particulars d'un territori que és difícil de delimitar amb precisió. Per tant, és molt probable que es relacionin amb el seu obrador els mestres de draps de ras que consten en la documentació de la ciutat de l'Ebre a partir del 1445: Pere Marquès, provinent de València (1446), Jaume Berenguer (1460) i Orbatur, que el 1458 es desplaçava des de Saragossa amb la intenció d'establir-se al baix Ebre. Potser fins i tot Berenguer Baldrich, un bancaler assalariat pel municipi des del 1430, i Jaume Sastre, un altre mestre que va estar a sou del Consell entre 1448 i 1453, van arribar a formar part del grup dels teixidors «aptes i experts» que treballaven amb el mestre.

És interessant remarcar, a més, que segons la seva pròpia expressió l'ampliació del seu taller d'obra de Flandes s'havia de fer «per honor e servey de la ciutat e ciutadans de aquella». La fórmula és retòrica, però significativa, com és significatiu que els mandataris tortosins hi estiguessin d'acord: de seguida van acceptar la seva petició, «ell donant bona fermaça e seguretat de restituir aquelles en cars de mort o en cars se n'anàs». Un any més tard, amb motiu del decés de la seva esposa, el mestre torna a posar-se en contacte amb el govern municipal. En aquesta ocasió demana una subvenció igual que la primera, acordada el 1444 perquè s'establís a Tortosa en condicions favorables. Ara el mestre es comprometia a casar-se novament, «e no pendria altre partit, sinó que aturaria e serviria la ciutat». Vista «la suplicació», els procuradors i consellers tortosins, «atnent que lo dit mestre Johan ha feyts de bells draps de ras en la ciutat, dels quals la ciutat se ennobleix e reporta honor, e contínuament ne obre, e contribueix en les imposicions», van decidir assalariar-lo «per a x anys o per atre tant temps com la primera vegada fon conduhit, constituhint-li atre tant salari com lo primer». Efectivament, el vidu Joan va prendre per esposa Francesquina Ortiça, així mateix vídua, concretament del teixidor Pere Cucala.¹⁷

Com ja he explicat moltes vegades, l'existència d'aquest important obrador —a part de l'estil i d'algunes particularitats iconogràfiques del cartró— fa que, al meu parer, sigui lògic —no pas segur— atribuir-li el tapís del Sant Sopar, abans esmentat. El desembre del 2003 vaig haver d'interrompre l'exploració sistemàtica dels fons documentals de l'Arxiu Capitular de Tortosa, on penso que hi ha d'haver algun rastre de la comanda d'aquesta obra tan destacada. Però si no vaig tenir la fortuna de trobar el contracte detallat o algun pagament referit de manera evident al «drap

¹⁷ Jacobo VIDAL, «El centro de producción de tapices...», p. 28.

¹⁸ Arxiu Capitular de Tortosa, Pere de Camps 21 i 47, s/f.

¹⁹ ACTo, Pere de Camps 24, s/f.

²⁰ Vicente PONS ALÓS, M. Milagros CÁRCEL ORTÍ, «Los canónigos de la catedral de Valencia (1375-1520). Aproximación a su prosopografía», *Anuario de Estudios Medievales*, 35/2, 2005, p. 907-950: 929-930.

²¹ Sobre aquestes obres vegeu José GÓMEZ FRECHINA, «Algunas pautas flamencas en la pintura valenciana del siglo xv», *La clave flamenca en los primitivos valencianos*, València, Generalitat Valenciana, 2001, p. 63-103: 90-103.

²² ACTo, Pere de Camps 23, s/f.

²³ Josep GUDIOL, «La creu dels lleonets de la catedral de Tortosa», *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura*, XI, 1930, p. 1-6.

de la Cena», sí que van aparèixer altres documents, que publico a continuació i confirmen que el mestre feia tapissos per als eclesiàstics tortosins, uns eclesiàstics que —atesa la rellevància de la càtedra tortosina— estaven també en contacte amb altres seus episcopals.

Per exemple, l'estiu del 1447, Joan Falsison, citat com a mestre de draps de ras, oriünd del lloc d'Arràs, del ducat de Borgonya, cobrava 55 florins valencians, equivalents a 30 lliures i 15 sous barcelonesos, per la factura d'un tapís per a Francesc Climent, a qui el document considera prevere de València. El pagament el feia el mercader tortosí Joan Climent, probablement familiar del primer.¹⁸ El gener del 1451 Joan mateix efectuava un pagament de 98 florins pel preu de dos draps de ras que el mestre havia fet per al servei de la catedral, entenc que la de Tortosa. Ara els clients són Vicent Climent, mestre en sacra teologia, i un altre cop Francesc Climent, que en aquesta ocasió és citat com a ardiaca major de Tortosa, el mateix càrrec amb què se l'esmenta a l'encapçalament de l'inventari de sagristia del 1453.¹⁹ Encara que en aquesta notícia Vicent Climent és citat simplement com a canonge, sabem que també va exercir en diverses ocasions com a prior major de la catedral de l'Ebre, i que va tenir un paper més que rellevant en l'Església —i fins i tot la cultura— valenciana. Doctorat a Oxford, va viatjar a Bruges, Florència, Venècia i Roma, i a la capital del Túria es considerava que «portava estat de bisbe».²⁰

Es tractava, doncs, d'uns promotors de primera línia. En aquest sentit, cal recordar que Vicent és qui va llegir a la catedral valenciana dos frontals amb temes de la Passió, malauradament desapareguts el 1936, peces que es consideren les obres mestres del brodat del segle xv en aquella ciutat.²¹ En principi, no poden ser els treballs que s'encomanen a Falsison, ja que no estan fets amb la tècnica de la tapisseria, no són «l'obra de Flandes» en què estava especialitzat mestre Joan. Però la rellevància artística de la deixa del canonge Climent indica l'exigència del seu gust i la seva afeció als productes d'arrel flamenca.

Com és lògic no van ser els Climent i el Consell els únics clients que Joan Falsison va tenir a Tortosa. El primer dia d'octubre de l'any 1450 el Capítol catedralici va pagar-li 28 lliures i 10 sous barcelonesos per uns tapissos que es donaven a la seu en lloc de la capa de seda que el difunt canonge Arnau Marquet, prior major, havia de donar per a les solemnitats litúrgiques de l'Església.²² Els inventaris de sagristia registren una gran quantitat de capes que els canonges tortosins acostumaven a aportar a la sagristia; en alguns casos es feien excepcions i es podia contribuir amb altres tipus d'objectes: per aquesta raó Eduard de Montcada, canonge infermer, va oferir a la seu la famosa creu dels lleonets.²³ En aquesta oca-

sió, doncs, es regalaven uns draps de ras obrats per Joan Falsison —i no una peça d'argenteria— en lloc de la capa acostumada.

Un últim document sobre les comandes documentades a aquest mestre, text molt difícil de llegir a causa de la cursivitat de la lletra i les abreviatures idiosincràtiques que conté, informa que el canonge Pere Claver i el prevere Joan Ivanyes, encarregat de la sagristia a mitjan Quatre-cents, es comprometien a pagar-li 34 florins per dos draps de ras, «sive tapits», que havien de fer servei a l'altar major de la seu. Falsison estava obligat a obrar-los conforme a les dimensions d'un drap roig preexistent, donat pel canonge de Saragossa Francesc de la Sala, i havien d'incloure tres senyals, «ab sos brots e scacs, segons la mostra que li serà donada». Per tal que fessin servei en diversos moments del calendari litúrgic, una de les peces havia de ser verda i l'altra morada.²⁴

Més enllà d'aquestes notícies relacionades directament amb Falsison, diversos inventaris de béns de ciutadans tortosins, redactats a mitjan segle xv, mostren l'existència d'alguns draps de ras que hipotèticament podrien adscriure's a l'activitat d'aquest taller, ja que les descripcions concorden amb la iconografia de les peces d'origen flamenc que acostumaven a adquirir-se als mercats internacionals, però van acompanyades de l'heràldica del propietari. És evident que aquests escuts podien haver-se afegit a posteriori o, també, que es podrien haver teixit directament en algun obrador francoflamenc a partir d'una mostra. Així mateix, és palès que el mestre es va dedicar al manteniment i a la reparació de draps de paret —hi ha diverses notícies que ho atesten—. Però si tenim en compte l'existència d'un taller actiu durant dues dècades a la ciutat, un taller que «contínuament» obrava tapissos i «ennoblia» els ciutadans, com diuen els documents de l'època, cal valorar aquesta possibilitat. Per exemple, en el cas d'un «drap de ras gran, ab grans arboredes e dos ymages al mig, ço és, una senyora e hun jove... e caces e altres pintures», i l'escut del mercader tortosí Pere Sala.²⁵

²⁴ ACTo, Pere de Camps 27, s/f.

²⁵ Jacobo VIDAL, «"pus hic ha bon maestre" ...», p. 78-79.

Un tapís català a Nova York?

L'any 1928, després de visitar una mostra de tapissos als Gobelins de París, Marthe Crick-Kuntziger no va poder resistir-se al «plaer» de proposar aquesta hipòtesi seductora: que una de les obres exposades, un frontal d'altar amb els instruments de la Passió alineats sobre un fons de floretes, tot teixit amb fils de plata i or, era un producte espanyol, concretament barcelonès (fig. 4). De fet, en aquesta apreciació se li havia avançat Lluís Tramoyeres, que divuit anys abans l'havia contemplat en una exposició d'art retrospectiu valencià i ja havia pensat que es tracta-

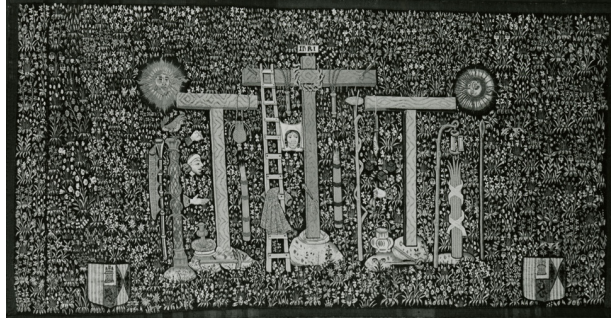
²⁶ Lluís TRAMOYERES, «Exposició retrospectiva a València», *Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans*, 1909-1910, p. 728-731; Marthe CRICK-KUNTZIGER, «L'exposition de tapisseries gothiques au Musée des Gobelins», *La Revue d'Art*, 29, 1928, p. 207-220: 215-216.

²⁷ Adolfo Salvatore CAVALLLO, «Arma Christi», *Medieval tapestries in the Metropolitan Museum of Art*, Nova York, MMA, 1993, p. 250-253.

²⁸ Rudolph BERLINER, «Arma Christi», *Münchener Jahrbuch der Bildenden Kunst*, 3d ser, 6, 1955, p. 36-152: 90.

²⁹ James J. RORIMER, «Acquisitions for the Cloisters», *The Metropolitan Museum of Art Bulletin*, 11/10, 1953, p. 265-285: 276, 281.

³⁰ Josep PUIG I CADAFALCH, Joaquim MIRET I SANS, «El palau de la Diputació del General de Catalunya», *Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans*, 1909-1910, p. 385-480, pàssim.

4. Tapís amb els *Arma Christi*, Metropolitan Museum of Art, Nova York.

va d'una manufactura catalana.²⁶ En qualsevol cas, la suggestiva conjectura ha estat generalment refusada. Al meu parer, però, és possible recuperar la idea d'aquests benemèrits erudits: el tapís, avui conservat al MET de Nova York (acc. no. 52.34), potser va ser elaborat a la Corona d'Aragó vers 1480-1510, qui sap si al taller d'un mestre anomenat Joan Marroquí.

En el catàleg de tapisos medievals del museu novaiorquès, Adolfo S. Cavallo el descriu àmpliament i n'explica la història, fins a on és coneguda, ahora que remarca les incerteses i incògnites que encara genera. Per començar, es dubta si veritablement es tractava d'un antependi o si, en canvi, formava part d'un dossier —hipòtesi que ens sembla més plausible, tant a ell com a mi—, ja que la tela està retallada i té afegits.²⁷

Lògicament tampoc es coneix amb seguretat on va ser fabricat el drap. En l'exposició de París del 1928 va ser considerada una obra francoflamenca, tot i que va ser precisament llavors que Crick-Kuntziger la va vincular amb el món hispànic, cosa que fins al moment només havia acceptat Rudolph Berliner.²⁸ En ingressar al MET, a la dècada de 1950, James Rorimer la va adscriure novament a l'Europa septentrional, concretament a un taller de Brussel·les, que era el centre de producció tapissera més potent vers el 1500.²⁹

En aquest sentit, A. S. Cavallo fa explícit allò que implícitament ha cregut la majoria d'autors que s'han ocupat de la peça. El criteri general és que l'atribució del 1928 a un obrador barceloní és enginyosa però insostenible. Crick-Kuntziger, coneixedora dels estudis documentals de J. Puig i Cadafalch i J. Miret i Sans sobre el Palau de la Generalitat de Catalunya, parla de la presència a Barcelona dels mestres Bernat Campins i Joan Albareda.³⁰ Tanmateix, com indica l'erudit nord-americà, no se sap quin aspecte podien tenir les manufactures sortides dels obradors d'aquests

artesans, els quals —per cert— estaven especialitzats en l'elaboració de tapissos heràldics, no en l'execució d'obres figurades.³¹

A més, aquest estudiós recorda que va ser més o menys freqüent la instal·lació de mestres tapissers del nord a les ciutats del sud del continent i, sobretot, que va ser habitual la tramesa de dissenys des de tots els racons d'Europa fins a França i els Països Baixos perquè es teixissin als tallers que hi florien. Efectivament —com hem vist en la primera part d'aquest estudi—, els documents catalans indiquen que a la dècada de 1440 —una data massa primerenca per a l'obra que ens ocupa— diversos tapissers francesos es van instal·lar a la Ciutat Comtal. Les escriptures antigues també ens expliquen —i això és més interessant— que al final de la centúria la Generalitat va encarregar una àmplia sèrie de draps, dissenyats per pintors locals, als grans tallers d'Arràs i Bruges.³² És a dir, que quan a la dècada de 1990 es va publicar el catàleg de tapissos del MET era natural —i avui encara ho és— dubtar de la hipòtesi proposada per Marthe Crick-Kuntziger el 1928. Amb tot, hi ha unes poques notícies que ens poden permetre acceptar l'origen català d'aquest tapís, no com una proposta segura, però sí com una possibilitat completament sostenible, que un historiador de l'art hauria de tenir dret a formular en una publicació acadèmica.

La figura del promotor és important per plantejar que es pugui tractar d'una producció local, i aquest va ser un factor que la historiografia no va poder tenir en compte fins a l'arribada del tapís a Nova York. Tant en l'exposició parisenca del 1928 com en la subhasta de l'obra que va tenir lloc deu anys després a la casa Christie's de Londres, es va relacionar l'escut que es veu en l'obra amb els Reis Catòlics; abans, Tramoyeres havia suposat que havia estat propietat de Martí l'Humà, mort el 1410, una cronologia massa alta per a la peça. Tanmateix, quan l'any 1953 Rorimer va donar compte de la nova adquisició del MET, va identificar correctament l'heràldica, en associar-la als ducs de Sogorb, un senyoriu del nord-oest del regne de València.³³

Així doncs, l'infant Enric, cosí de Ferran el Catòlic i primer duc sogorbí, difunt el 1522, o el seu fill Alfons, que va viure fins al 1562, són les úniques persones que van poder encarregar el tapís. Malgrat que Rorimer considerava que els escuts pertanyien amb seguretat a Enric d'Aragó, probablement perquè —com jo— pensava que l'obra s'havia teixit a finals del segle xv, Cavallo considera que el tapís també podia ser posterior i, en conseqüència, que podia correspondre a Alfons d'Aragó. No puc demostrar sense marge d'error que Rorimer tenia raó, però crec que el testament de l'infant (1522) i la seva relació documentada amb un bancaler a finals del segle xv poden apuntar en aquesta direcció i fan que sigui una opció ben factible.³⁴

³¹ Adolfo Salvatore CAVALLLO, «Arma Christi...». Segons Juan J. JUNQUERA, «Le Baptême du Christ», *Tapisserie de Tournai en Espagne. La tapisserie bruxelloise en Espagne au XVIe siècle*, Madrid, El Viso, 1985, p. 129-133, podria ser-ne una excepció el tapís del Baptisme de Crist de la catedral de Barcelona, encara que la proposta ha estat descartada generalment; en aquest sentit, vegeu Rosa Maria MARTÍN, «Els tapissos», *L'art gòtic a Catalunya. Arts de l'objecte*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 2008, p. 400-401.

³² Josep PUIG I CADAFALCH, Joaquim MIRET I SANS, «El palau de la Diputació...», pàssim; Francesca ESPAÑOL, «Dal paesaggio immaginario al retrato al vivo. Vedute di città e dintorni nell'arte gotica spagnola», *Medioevo, natura e figura. Atti del convegno internazionale di studi*, Milà: Skira, 2015, p. 609-622; Marià CARBONELL (dir.), *El Palau de la Generalitat de Catalunya. Art i arquitectura*, I, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 2015, pàssim; Jacobo VIDAL, «De París Brussel·les i Arràs...», p. 179-182.

³³ James J. RORIMER, «Acquisitions for the Cloisters...».

³⁴ James J. RORIMER, «Acquisitions for the Cloisters...»; Adolfo Salvatore CAVALLLO, «Arma Christi...».

³⁵ AHPB, 257/63, f. 123r.

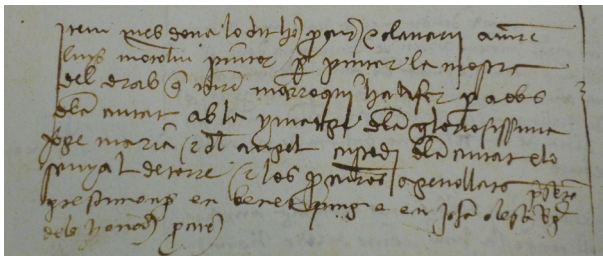
³⁶ Isabel MATEOS, Amelia LÓPEZ-YARTO, José María PRADOS, *El arte de la orden jerónima. Historia y mecenazgo*, Bilbao, Iberdrola, 1999, p. 143.

³⁷ *Catálogo. Sección de arte retrospectivo. Exposición Nacional en Valencia*, València, Tipografía Moderna, 1910.

³⁸ Jacobo VIDAL, «El centro de producción de tapices...», p. 34-36.

Al meu parer —certament, és tan sols una opinió— el més lògic és que el tapís hagués pertangut a la capella privada del primer duc. No és la meua intenció estudiar els objectes artístics que posseïa l'infant, només vull recordar que el seu aixovar litúrgic va ser llegat als monestirs de Poblet, de Montserrat i al de l'Esperança de Sogorb. Aquest darrer havia estat fundat per Enric d'Aragó cap al 1494-95 i va ser beneficiat, entre molts altres arres, amb «quatre peçes de cortines de draps de ras per empaliar lo altar». ³⁵ Potser —ho remarco: potser— l'obra del MET és una d'aquestes quatre parts del dossier de l'oratori ducal, un conjunt de teles que teòricament hauria hagut de fer servei a l'esmentada fundació monàstica però que probablement no va arribar a l'església de la comunitat. Les darreres voluntats de l'infant especifiquen que la donació tan sols es faria efectiva en el cas que de manera permanent hi hagués monjos al monestir, que va tenir una vida molt irregular fins al 1573, quan els jerònims s'hi van instal·lar definitivament. ³⁶ L'edifici va estar amb les obres aturades i gairebé abandonat del tot durant el ducat d'Alfons d'Aragó (1522-62) i en conseqüència les peces destinades a aquest temple degueren quedar sota el control dels hereus d'Enric, com ordena el testament. El recorregut posterior del tapís, que va acabar en la col·lecció Dos Aguas de València, és poc clar. ³⁷

Fos quin fos, el que sabem del cert és que a finals del segle xv l'infant Enric, duc de Sogorb, comte d'Empúries i lloctinent de Catalunya, va entrar en contacte amb un mestre de draps de ras anomenat Joan Marroquí. Coneixem l'activitat d'aquest artesà perquè en diversos moments entre 1480 i 1513 va estar al servei del municipi i del Capítol de la catedral de Tortosa. Els documents que ara ens interessin es refereixen al conflicte laboral que van mantenir cap al final de la dècada dels anys vuitanta el mestre i el Consell. Sembla que Marroquí estava obligat a teixir un tapís cada any, però no sempre va acomplir les seves obligacions i es va absentar constantment de la ciutat, raó per la qual els procuradors van decidir no pagar-li el salari. Va ser llavors que, des de Barcelona, hi va intervenir Enric d'Aragó: va escriure a les autoritats tortosines exigint que paguessin la quantitat que devien al mestre. Encara que la relació entre ambdós personatges és superficial, no es pot posar en dubte que el noble coneixia l'existència de l'artesà. ³⁸

5. Pagament al pintor Lluís Montoliu per haver fet la mostra d'un tapís que ha de teixir Joan Marroquí (ACBEB, Fons de l'Ajuntament de Tortosa, Llibre de clàvia, 99, f. 9v).

I en aquest punt cal que ens preguntem si Joan Marroquí era capaç d'elaborar una peça com la que es conserva a Nova York. I podem

6. Lluís Dalmau, Mare de Déu dels Consellers de Barcelona, MNAC, Barcelona.

respondre que, certament, ho era. Encara més: segons l'estat actual dels nostres coneixements, era un dels pocs mestres actius a Catalunya amb l'aptesa necessària per fer un treball d'aquestes característiques.³⁹ Tot i que no coneixem cap de les seves obres amb seguretat, sabem que el 1485 va teixir un tapís amb la representació de la Mare de Déu i el Nen al centre, acompanyada per l'àngel custodi i els procuradors de Tortosa agenollats als seus peus, una composició que deriva dels cèlebres retaules pintats dels consellers de Barcelona i dels paers de Lleida (fig. 5-6). Així mateix, els documents testifiquen que va fer diverses obres figuratives per a la catedral tortosina, en concret representacions dels sants Pere i Pau. Aquestes comandes pressuposen, doncs, que Marroquí teixia tapissos figurats, tot i que segurament el resultat del seu treball no estava a l'altura del que aleshores aconseguien els millors obradors francoflamencs.⁴⁰

Justament Crick-Kuntziger atribueix l'obra a un teler espanyol a causa de la «rudesia bàrbara» del seu disseny, una tosquetat que contrasta amb la riquesa del teixit i la particularitat de les flors, diferents de les que apareixen als habituals *mille-fleurs* flamencs.⁴¹ Rorimer afirma que la composició és similar a la del relleu d'un altar de la catedral de Barcelona que no especifica, però que hem d'identificar amb el frontal esculpit per Llorenç Reixac per al bisbe Sopera a principis del segle xv. En realitat, aquest podria ser un altre argument a favor de la producció catalana del drap: un model escultòric barcelonès concorda més bé amb una producció del Principat que no pas amb una del Brabant. En tot cas, aquesta relació —entre

³⁹ Tomàs Berta i Ursin Gerard van fer un parell de bancals per al Palau de la Generalitat amb diverses figures, però en una cronologia anterior, el 1463.

⁴⁰ Jacobo VIDAL, «De París, Brussel·les i Arràs...», p. 182-183.

⁴¹ Marthe CRICK-KUNTZIGER, «L'exposition de tapisseries gothiques...», p. 215-216.

⁴² Luis CERVERÓ, «Los pintores valentinos. Su cronología y documentación», *Anales del Centro de Cultura Valenciana*, 49, 1964, p. 83-136: 93-94; Encarna MONTERO, *La transmisión del conocimiento en los oficios artísticos. Valencia, 1370-1450*, tesi doctoral, València, Universidad de Valencia, 2013.

⁴³ El gravat de Tortosa, conservat a l'Arxiu Històric Diocesà, va ser publicat primer per Jacobo VIDAL, «Assaig de panorama de les arts a la Tortosa del Renaixement», *Art i cultura a la Tortosa del Renaixement*, Tortosa, Arxiu Històric Comarcal de les Terres de l'Ebre, 2005, p. 125-269: 223-226. Han estudiat el cas valencià Borja FRANCO, Byron ELLSWORTH, «Un curioso caso de destrucción de estampas en Valencia: Diego de Sevilla y las insignias de la Pasión», *En el primer siglo de la inquisición española. Fuentes documentales, procedimientos de análisis, experiencias de investigación*, València, Publicaciones de la Universidad de Valencia, 2013, p. 349-367.

el frontal i el tapís— no és en absolut segura. Cavallo, per la seva part, afirma que el model podria haver estat tant un dibuix com una pintura o un gravat amb la iconografia dels símbols de la Passió. Això ja ho apuntava —potser amb encert— Crick-Kuntziger.

Malauradament s'han conservat molt poques de les primitives estampes que circulaven per l'antiga Corona d'Aragó durant el segle xv i l'inici del xvi, però —a part de la funció religiosa— és ben coneguda la seva presència als tallers artístics d'aquest territori, com a mínim des de la dècada de 1450. Així, per exemple, al del pintor Joan Reixac o al de l'il·luminador Pere Bonora, ambdós de la ciutat de València.⁴² Cal assenyalar també que, malgrat les grans pèrdues, alguns d'aquests gravats s'han conservat com a prova del delictes en processos a persones que els havien destruït o que n'havien fet un mal ús. A Tortosa, a la dècada de 1460, va ser jutjat un jueu que havia trencat un «paper pintat» amb la representació del Descendiment de la Creu. Noranta anys més tard (1556), a València, un especier cristià, Diego de Sevilla, va ser processat per haver destruït parcialment unes estampes amb la representació dels *Arma Christi*, temàtica força habitual des del final del Quatre-cents. Sens dubte Joan Marroquí tenia «papers» d'aquesta naturalesa entre els estris del seu obrador.⁴³

En resum, el tapís adquirit a la dècada de 1950 pel MET de Nova York podria haver estat encarregat pel duc Enric d'Aragó i teixit al taller del mestre Joan Marroquí, ja fos a Tortosa, on vivia més o menys regularment des del 1480, ja fos a Barcelona, d'on en alguns documents es diu que Marroquí era habitant. Es tracta només d'una hipòtesi, però conegudes aquestes notícies sobre el probable promotor de l'obra, el seu contacte amb un dels pocs mestres autòctons que dominaven la tècnica de teixir obres figuratives, i tenint també en compte les característiques especials del tapís, que no s'ha pogut relacionar amb cap centre francoflamenc concret, és lícit tornar a plantejar el seu origen català, com ja van fer independentment Marthe Crick-Kuntziger fa prop de noranta anys i Lluís Tramoyeres fa més d'un segle.

Jacobo Vidal Franquet
IRCVM, Universitat de Barcelona
jacobovidal@ub.edu

DUES NOTES SOBRE LA PRODUCCIÓ DE TAPISSOS A LA CATALUNYA MEDIEVAL

La historiografia de l'art medieval hispànic havia tendit a considerar que no hi havia hagut producció local de tapissos figurats a la península Ibèrica. Aquest article pretén demostrar que aquesta producció sí que va existir. En una primera part s'aporten un seguit de documents inèdits sobre l'activitat de Joan Falsison, un mestre francès que va instal·lar el seu obrador a Barcelona i a Tortosa a mitjan segle xv. En la segona, es proposa la possibilitat de relacionar un tapís conservat a Nova York, habitualment vinculat amb els Països Baixos del Sud, amb un altre obrador establert a Catalunya.

Paraules clau: Joan Falsison, art gòtic, art medieval, tapisseria

TWO NOTES ON TAPESTRY PRODUCTION IN MEDIEVAL CATALONIA

The historiography of medieval Hispanic art has tended to consider that there had been no local production of figured tapestries on the Iberian Peninsula. This article aims to demonstrate that this production did exist. In the first part, a series of unpublished documents on the activity of John Falsison, a French master who set up workshops in Barcelona and Tortosa in the middle of the fifteenth century, are commented upon. The second part proposes the possible relationship of a relating a tapestry preserved in New York, usually linked with the South Netherlands, with another workshop established in Catalonia.

Keywords: Joan Falsison, Gothic Art, Medieval Art, Tapestries

⁴⁴ Joan Falsison.

Selecció de documents sobre Joan Falsison

1

1441 desembre 13. Barcelona

Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, Consell de Cent, II-2, f. 165v

L'altra supplicació és de I francès,⁴⁴ mestre de draps de ras, lo qual offerie que sic vendrie poblar e ensenyaria lo seu art a altres de la ciutat, e axí sic introduhirie operació dels dits draps, però ell supplicant que lo Consell li faés algun adjutori e avenge.

2

1442 febrer 15. Barcelona

AHCB, Consell de Cent, XI-59, f. 78v

Ítem, pos en data, les quals, ab albarà dels honorables consellers, scrit a xv de ffebrer de MCCCCXLII, fiu dir e scriure en la dita taula a-n Guillem Martí, mercader, deputat per los dits honorables consellers a reebre los preus dels forments que la dita ciutat fa vendre en lo porxo del forment d'aquella, al qual eren degudes per preu de x quarteres de forment que de ordinació dels dits consellers ha liurades a-n Johan Faussisson, mestre de draps de ras, a rahó de xv sous la quartera, e són d'aquelles xL quarteres les quals los dits consellers, ab auctoritat del Consell de Cent jurats de la dita ciutat, celebrat a xiii de deembre prop passat, li han tatxades, ultra x florins, los quals, ab altra cautela, li són stats ja pagats en la dita taula. Les quaranta quarteres de forment li han ésser donades dins quatre anys, ço és, x cascun any, en ajuda de son viure, d'ell e de sa muller, la qual ha feta venir en aquesta ciutat per star e habitar en aquella, e per mostrar a tots aquells qui aprendre volran de fer draps de ras, axí com en lo dit albarà se conté que cobre, ensemps ab àpoca fermada en poder d'en Gabriel Canyelles, notari, lo dit xv den dia de ffebrer del dit any MCCCCXLII: VII lliures, x sous.

3

1444 juny 30. Barcelona

Arxiu Històric de Protocols de Barcelona, Bernat Montserrat, 159/15, f. 14r-v

Iohannes Focisson, magister pannorum de ras, habitator nunc Barchinone, gratis *et cetera*, per firmam et validam stipulacionem promitto vobis Marturiano Compte, baynerio, absentis, Iohanni Francisci, mercerio, Barthomoleo Gomis, corderio, presentibus, et Matheo Povoreda, corrigiario, absentis, omnibus civibus Barchinone, ut administrationibus anno presenti confratrie Sancti Iuliani merceriarum predictae civitatis, quod ego hinc ad quinque menses primo venientes dabo et tradam sive dari et tradi faciam nomine dicte confratrie intus dictam civitatem

Barchinone meis propriis missionibus et ad mei risicum, periculum et fortuna, duo bancalia de ras de longitudinis utraque viginti palmorum et amplitudinis octo palmorum facta et perfecta prout decet et fuit inter vos dicto nomine et me concordatum et iuxta duorum patronorum factorum ratione ipsarum bancalium et michi traditorum pro faciendo ipsa. Et⁴⁵ si forsan ipsa duo bancalia vobis dicto nomine non tradidero infra dictum tempus prout supra dictum fuit incontinenti cum et ubique a vobis dicto nomine et seu a successoribus vestris in dicto officio dabo et solvam vobis ipso nomine vobis vel vestris successoribus in eodem officio undecim fflorenos auri Aragonie iusti ponderis, unum solidum et sex denarios, scilicet, sex fflorenos, quos vos dicto nomine michi tradidistis pro signo et in solutum prorata, viginti trium librarum et duorum solidorum Barchinone de terno, quos vos dicto nomine michi dare et solvere debetis pro precio dictorum duorum bancalium, et residuos quinque florenos, unum solidum et sex denarios, quos vobis decostiterunt dictos duos patronos ipsorum bancalium et tunc solutis vobis dicto nomine vel vestris in dicto officio successoribus ipsis undecim fflorenis, uno solido et sex denariis incontinenti, ipsos duos patronos remaneant penes me tanquam meos propios. Et predicta omnia promitto facere, attendere *et cetera*, sine *et cetera*, salarium procuratoris est intus dictam civitatem quinque solidi et extra civitatem eandem decem solidi dicte monete. Et nichilominus restituam missiones *et cetera*, credatur, *et cetera*, obligo bona *et cetera*, iuro et hec igitur *et cetera* ffidem Gabriel de Muntospir, mercator, civis Barchinone, qui cum dicto principali meo et sine eo de predictis omnibus et singulis firmiter tenebor eaque et obligo bona *et cetera*, renuncio *et cetera*, iuro *et cetera*, hec igitur *et cetera*.

Testes: Iohannes Galver, campsor monetarum, civis Barchinone, et Blas Sanç, regni Aragonum, et Dalmacius Domenech, scriptor, habitator dicti civitatis.

Iohannes Francisci et Bartholomeus Gomis predicti administratores anno presenti unacum predictis Marturiano Compte et Matheo Povoredada dicte confratrie Sancti Iulani merceriorum Barchinone, promittimus vobis dicto Iohanni Facisson presenti quod, receptis dictis duobus bancalis per nos et seu nostros in dicto officio successores incontinenti cum a vobis vel vestris fuerimus requisiti et seu nostri in ipso officio successoribus fuerint requisiti, dabimus et solvemus vobis vel vestris aut cui volueritis totum residuum dictarum viginti trium librarum et duorum solidorum dicti precii, et tunc predicti duo patroni sint vestri proprii ad vestras voluntates. Et hec promittimus attendere et sine etc, salarium procuratoris est intus Barchinonam quinque solidi et extra decem solidi Barchinone. Et nichilominus *et cetera*, dampna *et cetera*, credatur *et cetera*, obligamus nomine dicte confratrie bona eiusdem confratrie *et cetera*, bona auctoritate nostra propria nullatenus obligare, hec igitur *et cetera*.

Testes predicti.

⁴⁵ *Segueix, ratllat*, hec promitto facere attendere et sine.

⁴⁶ *Per confiteor.*

4

1445 febrer 26. Tortosa

Arxiu Comarcal del Baix Ebre, Fons de l'Ajuntament de Tortosa, Llibre de clavaria, 67, p. 228

Del salari de maestre Johan Falsison, banchaler e obrer de drap de ras a la manera de Flandes, que són onze lliures, per lo qual és stat conduhit a deu anys, a rahó de xi lliures per any, segons que appar per provisió de Consell feta lo dijous, festa de la Ascensió de Nostre Senyor Déus Jesuchrist, qui's conta XXI de maig any MCCCCXXXIII.

Ítem, donà al dit maestre Johan, per son salari del present any, xi lliures, e aquelles confessa haver haüdes e reebudes a xxvi de ffebrer any MCCCCXXXV, en presència de mi, Ffrancesch Goda, notari, d'en Miquel Gacet, àlies de Thous, ciutadà, e d'en Guillem Semaler, asaunador: xi lliures.

5

1447 agost 5. Tortosa

Arxiu Capitular de Tortosa, Pere de Camps, 47, s/f

Die sabbati v^a augusti anno predicto M^o CCCC^o XLVII°.

Sit omnibus notum quod ego Iohannes Falsisson, magister pannorum de raç, oriundus loci de Raç ducatus Burgonie, confitor⁴⁶ et recognosco vobis honorabili Iohanni Climent, mercatori civi Dertuse, presenti, et vestris, quod pro laboribus factis consistentibus in quodam panno de raç, quem feci pro honorabili Ffrancisco Climent in decretis licenciato, presbitero Valentie, et pro omnibus aliis dicto panno necessariis, dedistis et solvistis michi inter diversas vices sive solutiones quinquaginta quinque fflorenos Valentie, triginta libras et quinque solidos monete Barchinone. Et ideo, renunciando exceptioni peccunie non numerate et non solute et doli, in testimonium premissorum presentem vobis facio apocham de soluto. Quod est actum Dertuse xxvi^a die iulii anno M^o CCCC^o XLVII°. Sig+num Iohannis Falsisson predicti, qui hec laudo et firmo.

Testes huius rei sunt discretus Iohannes Vallmoll, notarius, et Petrus d'Arenys, patronus lembi, cives Dertuse.

5bis

1447 agost 5. Tortosa

ACTo, Pere de Camps, 21, s/f

Die sabbati v augusti anno predicto M^o CCCC XLVII.

Magister Iohannes Falsison, magister pannorum de raç, oriundus loci de Raç, ducatus Burgonie, confiteor et recognosco vobis venerabili Iohanni Climent, mer-

catori Dertuse, presenti et vestris, quod pro laboribus per me factis et sustentis et pro omnibus in illo necessariis in quodam panno de raç quem feci pro honorabili Ffrancisco Climent in decretis licenciato, presbitero Valentie, dedistis et solvistis michi inter diversas vices sive solutiones, quinquaginta quinque florenos Valentie, xxx libras et quinque solidos Barchinone. Et ideo.

Testes: discretus Iohannis Vallmoll, notarius, et Petrus d'Arenys, patronus lembi, cives Dertuse.

⁴⁷ *Segueix so, ratllat*

6

ante 1450 maig 2. Tortosa

ACBEB, Fons de l'Ajuntament de Tortosa, Registre 3940 (paper)

Senyors molt honorables e molt savis, a vostres molt honorables savieses diu e exposita maestre Johan Fransison, maestre de draps de ras, que el, per honor e servey de la ciutat e habitants en aquella, s'és disposat haver e fer venir de altres parts bons obrés, aptes e ben experts per al dit officii de fer e obrar los dits draps, dels quals ne té ab si quatre obrés, per rahó dels quals, e de la altra companya que té ordinàriament, la qual són ·VIII· menjadors, sosté gran messió e despesa, la qual passe ab gran càrech e treball, hon com la ciutat done de salari al dit maestre Johan honze lliures, les quals, si li són bestretes e antisipades de dos anys porà⁴⁷ subvenir e suportar les dites necessitats, e entendre ab los dits obrés en lo servey de la dita ciutat e dels dits ciutadans. Per tant, suplica a vostres molt honorables savieses vullen deliberar e provehir de fer-li antisipar de dos anys pus prop següents lo dit salari, ço és, onze lliures per cascun any, e serà provehit en la gran necessitat en la qual és constituït e possat de haver mester per sa sustentació la dita quantitat, e aquell porà sostenir los dits obrés e companya a servey e honor della dita ciutat e ciutadans, per fer e obrar los dits draps, e a la ciutat no li n'espera ne li'n pot seguir per açò algun dan, sinó profit, honor e servey, e serà cossa la qual lo dit maestre Johan reputarà a gran gràsia ha vostres honorables savieses, de les quals sia protectora la Santa Trinitat.

6bis

1450 maig 2. Tortosa

ACBEB, Fons de l'Ajuntament de Tortosa, Llibre de provisions, 45, f. 71r

De les xxii lliures anticipadores al mestre Johan Falsison, mestre de draps de ras.

Primo, a la solplicitació donada en scrits per maestre Johan Falsison, maestre de fer draps de ras, qui stà en l'espital, contenenent en effecte que com ell, per honor e servey de la ciutat e ciutadans de aquella, se sia disposat haver e fer venir de altres parts bons obrés, aptes e ben experts per al dit officii, dels quals ne té ab si quatre, per rahó dels quals, e de la altra companya que té, los quals són en nombre de vuyt, sosté gran messió e despesa, e com la ciutat li done de salari cascun any xi lliures,

per tant sol·licava li fossen anticipades de dos anys, e axí ell porà sostenir lo dit offici e despesa, a tota honor e servey de la ciutat e dels ciutadans de aquella, etc. Ffonch provehit li sien anticipades les dites onze lliures per los dits dos anys, segons és stat sol·licat, dels béns de la Universitat, ell donant bona fermaça e seguretat de restituir aquelles en cars de mort o en cars se n'anàs.

7

1450 octubre 1. Tortosa

ACTo, Pere de Camps, 23, s/f

Iohannes Folsison, magister pannorum de ras, habitator Dertuse, confiteor et recognosco vobis honorabili capitulo ecclesie Dertusensis quod dedistis et solvistis michi bene et plenarie, ad meam voluntatem, omnes illas viginti octo libras et decem solidos barchinonenses pro quibus seu quarum precio ego operatus fui quendam pannum de ras ad opus ecclesie Dertusensis in compensam sive emendam cuiusdam cape de cirico ad quam honorabilis Arnaldus Marquet ca[e]ltera quondam prior maior sive comendatarius prioratus maioris in ecclesia Dertuse iuxta laudabilem dotem ecclesie constitutionem facere tenebatur. Volens omnia albarana per me vobis facta comprehendere sub presenti *et cetera*. Et ideo.

Testes: honorabiles Iohannes Davo et Iohannes Sixon ac Ferrerius Amich, cives Dertuse.

8

1451 gener 8. Tortosa

ACTo, Pere de Camps, 24, s/f

Die veneris VIII^a mensis ianuarii anno a nativitate Domini millesimo cccc LI°.

Iohannes Fausison, magister pannorum de ras, habitator Dertuse, confiteor et recognosco vobis venerabili Iohanni Climent, mercatori, civi Dertuse, quod dedistis et solvistis michi bene in diversis solutionibus nonaginta octo florenos auri ratione et pro precio duorum pannorum de ras quos vobis operatus fui ad opus et pro servicio sedis, pro operibus meis et stamno, pro venerabilibus dominis magistris Vincentio Climent, magistro in sacra theologia, et Francisco Climent, decretorum doctore, archidiacono maiori Dertuse, necnon dedistis et solvistis michi totum id quidquid et quantum michi solvere tenebamini pro diversis pannis et banchalibus quos vobis operatus fui usque in hunc presentem diem. Et ideo, renunciando *et cetera*.

Testes: discretus Iohannes Aler, presbiter, et Iohannes Siverich, cultor Dertuse.

9

1451 maig 29. Tortosa

ACBEB, Fons de l'Ajuntament de Tortosa, Llibre de provisions, 46, f. 16r

Sobre la supplicació posada per maestre Johan Falsison, maestre de draps de ras, contenent que la muller li és morta, e que si era conduhit per atre tant temps com ha servit pendria muller, e no pendria altre partit, sinó que aturaria e serviria la ciutat, atnent que lo dit mestre Johan ha feyt de bells draps de ras en la ciutat, dels quals la ciutat se ennobleix e reporta honor, e continuament ne obre, e contribueix en les imposicions, fon provehit que lo dit mestre Johan fos conduit per a x anys o per atre tant temps com la primera vegada fon conduhit, constituhint-li atre tant salari com lo primer.

⁴⁸ *Segueix stantur, ratllat.*

⁴⁹ *Manca.*

⁵⁰ *Segueix co ratllat.*

⁵¹ *Manca.*

10

1455 gener 10. Tortosa

ACTo, Pere de Camps, 27, s/f

Die veneris decima mensis ianuarii anno millesimo cccc lv.

Iohannes Falsison, magister panorum de ras, habitator Dertuse, promitto vobis honorabili Petro Claveri, canonico, et Iohanni Ivanyes, presbitero, quod ego faciam hinc et per totum mensem marci proxime instante duos pannos sive *tapits* qui⁴⁸ stent coram altari maiori Beate Marie sedis Dertuse, quorum uterque habeant de longitudine et latitudine tantum quantum est ille pannus rubei coloris quem dominus Ffranciscus de la Sala, canonicus et sacrista Cesarauguste, [donavit];⁴⁹ in quolibet quorum sint tria signa *ab sos brots e scacs segons la mostra que li serà donada*; unus coloris lividi et alter⁵⁰ viridi, que habeant perfici hinc et per totum mensem marci proxime venturum. Precio xxxiii florenos *et cetera*, simul cum expensis *et cetera*, pena centum solidorum in et pro qualibet die *et cetera*. Et ut de predictis diligentius vobis cautum sit, dono vobis in fideiussorem dominam Ffranciscam, uxorem meam, que mecum et sine me *et cetera*. Ad hec ego domina Ffrancisca, acceptans huiusmodi fideiussione *et cetera*. Et pro hiis complendis, tam principalis quam fideiubentis, uterque nostrum insolidum obligamus vobis omnia bona nostra *et cetera*, renunciando *et cetera*, specialiter ego dicta Ffrancisca, cerciorata de iuribus meis, *et cetera*.

Testes: Iohannes Narbonès, dormitorarius, et Iohannes Vallès, clericus Dertuse.

Dictis die et anno

Noverint [universi quod]⁵¹ in alio instrumento predicti domini Petrus Claverii et Iohannes Ivanyes promisserunt domino Ffrancisco Ricardi, olim thesaurario dicte sedis, solvere xxxiii florenos, qui sunt precium dictorum pannorum, vel illud quod dictus Iohannes recipisset. Pro quibus obligamus uterque *et cetera*, bona *et cetera*, sub pena tertii curie iusticie officiales Dertuse.

Testes predicti.

Aquest article ha estat publicat originalment a **Matèria. Revista internacional d'Art** (ISSN en línia: 2385-3387)

Este artículo ha sido publicado originalmente en **Matèria. Revista internacional d'Art** (ISSN en línea: 2385-3387)

This article was originally published in **Matèria. Revista internacional d'Art** (Online ISSN: 2385-3387)

MATÈRIA

Revista internacional d'Art

Els autors conserven els drets d'autoria i atorguen a la revista el dret de primera publicació de l'obra.

Els textos es difondran amb la llicència de reconeixement de Creative Commons, la qual permet compartir l'obra amb tercers, sempre que en reconguin l'autoria, la publicació inicial en aquesta revista i les condicions de la llicència: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ca>

Los autores conservan los derechos de autoría y otorgan a la revista el derecho de primera publicación de la obra.

Los textos se difundirán con la licencia de reconocimiento de Creative Commons que permite compartir la obra con terceros, siempre que éstos reconozcan su autoría, su publicación inicial en esta revista y las condiciones de la licencia: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.es>

The authors retain copyright and grant the journal the right of first publication.

The texts will be published under a Creative Commons Attribution License that allows others to share the work, provided they include an acknowledgement of the work's authorship, its initial publication in this journal and the terms of the license: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

